

שיחה לפרשת השבוע · פרשת לך לך

לך לך: הבירה הדולקת ובעל הבירה

מאת הרב יוסף ביטון שליט"א

שיחה לפרשת לך לך: איך הולכים בעולם שנראה בוער, ואיך מגלים בתוכו את בעל הבירה.

בשבוע שעבר למדנו על נח, הצדיק שבנה תיבה והציל את עצמו ואת ביתו, אבל לא ביקש רחמים על העולם, ולכן נקראו מי המבול על שמו. עשרה דורות אחר כך עומד בעולם אדם אחר לגמרי. אברהם אבינו אינו נכנס לתיבה ואינו סוגר את הדלת. הוא יוצא אל העולם, פותח את האוהל לכל עובר ושב, ומכניס אנשים תחת כנפי השכינה. פרשת לך לך מלמדת אותנו איך הולכים בעולם שנראה בוער, ואיך מגלים בתוכו את בעל הבירה.

לפני שנכנסים: שלושה מושגים

גם השבוע נשתמש בכמה מושגים מחכמת הקבלה, ולכן נסביר אותם בפשטות כבר בהתחלה.

ספירת החסד. כבר הזכרנו שאור הבורא יורד אל העולם דרך עשר מידות שנקראות ספירות. הראשונה מהן שמתגלה בעולם היא החסד: הנתינה, הרצון להיטיב, האהבה שאינה מחכה לתמורה. משל לאם שמאכילה את תינוקה. היא אינה עושה חשבון מה תקבל בחזרה, היא פשוט נותנת. אברהם אבינו הוא המרכבה של מידת החסד, וכך אומר הזוהר: "חולקא דיליה כך הוא בגין דעביד חסד עם בני עלמא", כלומר זה חלקו, מפני שעשה חסד עם בני העולם (זוהר, לך לך).

התעוררות מלמטה. בלשון הזוהר "אתערותא". הכלל הוא שהשפע העליון מחכה לצעד הראשון של האדם. משל לאב שמחזיק את ידו של ילד שלומד ללכת: האב מוכן לתמוך בכל רגע, אבל הוא מחכה שהילד ירים את הרגל הראשונה. מי שמתעורר למטה, מעוררים עליו סיוע מלמעלה.

ניצוצות. בחכמת הקבלה מבואר שבכל מקום בעולם, גם במקומות הרחוקים והחשוכים, מפוזרים ניצוצות של קדושה שנפלו לשם. משל ליהלומים קטנים שנפלו לתוך ערימת עפר. עבודת היהודי היא ללכת, למצוא אותם, ולהעלות אותם בחזרה אל מקורם. ומכאן שגם הגלות והנדודים אינם מקרה. יש להם תפקיד.

הבירה הדולקת

המדרש פותח את הפרשה במשל: "לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה". והנמשל: "כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם" (בראשית רבה לט, א).

אברהם ראה עולם שבו נמרוד ומגדל בבל, אלילים ואכזריות. הוא לא ברח ממה שראה ולא נשבר מפניו. מתוך הכאב עצמו נולדה בו השאלה הגדולה, והשאלה הזאת היא שגרמה לבעל הבירה להציץ עליו. "ויאמר ה' אל אברם לך לך" הוא התשובה לשאלה של אדם שלא הסכים לחשוב שהעולם הפקר.

גם אנחנו רואים היום בירה דולקת. מלחמה, שנאה שמתפשטת בעולם, בלבול גדול, וזרם של ידיעות שאינן נפסק לרגע. אדם יכול להגיע מזה לייאוש, ויכול להגיע מזה לשאלה של אברהם. מי שמחפש באמת את בעל הבירה, סופו שבעל הבירה מציץ עליו. האש שבחוץ אינה סימן שהעולם בלי מנהיג. היא קריאה לחפש אותו.

"לך לך": אל עצמך

על המילים "לך לך" אומר הזוהר הקדוש: "לך לך, לגרמך לאתקנא גרמך... לאתקנא דרגא דילך", כלומר לך אל עצמך, לתקן את עצמך ואת המדרגה שלך (זוהר, לך לך). ורש"י מבאר שהיציאה הזאת היא "להנאתך ולטובתך, שם אעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים" (רש"י, בראשית יב, א).

אברהם יצא מארצו, ממולדתו ומבית אביו, ובכל זאת התורה אומרת שהדרך הזאת הייתה "לך", לטובתו. ועוד מבאר רש"י שהדרך "ממעטת פריה ורביה וממעטת את הממון וממעטת את השם", ולכן הבטיח לו הקב"ה שלוש ברכות כנגדן (רש"י, בראשית יב, ב). הקב"ה יודע שהדרך קשה ושהיא נראית כהפסד, ולכן הוא מבטיח מראש שבסופה מחכה ברכה.

רבים בדורנו מרגישים שהם נמצאים בדרך שלא בחרו בה: שינוי בפרנסה, מעבר דירה, בן שיצא לשרת, תוכניות שהתבטלו בבת אחת. הזוהר מלמד שכל דרך כזאת נקראת "לך לך", אליך, לתקן אותך. אין צעד שהולכים בו לחינם. גם כשאדם אינו מבין לאן הוא הולך, "אל הארץ אשר אראך", יש מי שרואה את סוף הדרך.

הצעד הראשון שלנו

הזוהר מגלה סוד מפתיע בסדר הפסוקים. עוד לפני הציווי, בסוף פרשת נח, כתוב שתרח ואברם יצאו מאור כשדים "ללכת ארצה כנען". ועל זה אומר הזוהר: "מכאן אוליפנא כל מאן דאתער לאתדכאה מסייעין ליה", וגם: "ועד דאיהו אתער בקדמיתא לא כתיב לך לך" (זוהר, לך לך). כלומר: כל מי שמתעורר להיטהר, מסייעים לו. ועד שאברהם לא התעורר בעצמו, לא נאמר לו "לך לך".

זו בדיוק ההתעוררות מלמטה שהסברנו. הקב"ה לא קרא לאברהם לפני שאברהם עשה צעד. הרצון שלו, הכיסופים שלו, פתחו את השער.

ויש כאן חיזוק גדול לכל מי שמרגיש רחוק. אין צורך לחכות שיבוא אור גדול מלמעלה ויהפוך את החיים. צריך להתחיל: להחליט על דבר אחד קטן ולעשות אותו. ומבטיח הזוהר "מסייעין ליה", ברגע שאדם מתעורר, כל העולמות העליונים מתגייסים לעזור לו.

"ואת הנפש אשר עשו בחרן"

כשיצא אברהם לדרך, לקח עמו "את הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה). ומבאר רש"י: "שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגיר את האנשים ושרה מגירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו". והזוהר מוסיף כלל גדול: "דכל מאן דמזכה לאחרא ההוא זכותא תליא ביה ולא אעדי מניה" (זוהר, לך לך). כל מי שמזכה אדם אחר, הזכות הזאת קשורה בו ואינה סרה ממנו לעולם.

כאן ההבדל בין נח לבין אברהם. נח הציל את משפחתו. אברהם עשה נפשות. זו מידת החסד בשלמותה: לא רק לתת לחם, אלא לתת לאדם את האור שבחיו.

וזכינו לראות בדורנו דבר נפלא. אחרי כל השנים הקשות, יותר ויותר יהודים מתקרבים, לומדים, שואלים, מתחזקים. שיעורי תורה ממלאים בתי כנסת ומסכים, ואנשים שלא הכירו מעולם דף גמרא מתחילים ללמוד. זו "הנפש אשר עשו בחרן" של ימינו, וכל אחד מאיתנו יכול להיות שותף בה: מילה טובה, שיעור שמזמינים אליו חבר, שבת שמארחים בה משפחה. "ההוא זכותא תליא ביה".

מעשה אבות סימן לבנים

הרמב"ן כותב בתחילת מסעותיו של אברהם: "אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב... כל מה שארע לאבות סימן לבנים... וכלם באים ללמד על העתיד" (רמב"ן, בראשית יב, ו). וכשירד אברהם למצרים מפני הרעב, ויצא משם "במקנה בכסף ובזהב", מבאר הרמב"ן שבכך נרמז לו מה שיקרה לבניו בגלות מצרים, "לא נפל דבר מכל מארע האב שלא יהיה בבנים". ומביא שם את דברי המדרש: "צא וכבש את הדרך לפני בניך" (רמב"ן, בראשית יב, י).

הנה מה שהסברנו על הניצוצות. אברהם יורד למקום החשוך ביותר בעולם ההוא, ויוצא משם עשיר. כך נאמר לו גם בברית בין הבתרים על בניו: "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" (בראשית טו, יד). הירידה איננה רק עונש. היא שליחות לאסוף את מה שנפל.

ומכאן נחמה גדולה לדורנו. מה שעובר על עם ישראל אינו מקרה ואינו כאוס. אבותינו כבר כבשו את הדרך לפנינו. כל ירידה של עם ישראל נושאת בתוכה עלייה, וכל גלות טומנת בתוכה "רכש גדול" שעוד יתגלה.

מלחמת המלכים

באמצע הפרשה פורצת מלחמה עולמית של אותם ימים: ארבעה מלכים נלחמים בחמישה. ובמדרש נאמר על כך: "אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגלו של משיח, תדע שכן שהרי בימי אברהם על ידי שנתגרו המלכיות אלו באלו באה הגאלה לאברהם" (בראשית רבה מב, ד).

ואברהם, איש החסד, יוצא למלחמה כדי להציל את לוט בן אחיו. "וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות" (בראשית יד, יד), ורש"י מביא את דברי רבותינו: "אליעזר לבדו היה... והוא מנין גימטריא של שמו".

אברהם יצא נגד ארבעה מלכים עם אדם אחד, ובכל זאת ניצח. כי המלחמה הזאת לא נקבעה בכמות. היא נקבעה במי שעמד מאחוריה.

כשאנו רואים היום את המלכויות מתגרות זו בזו, ואת העולם כולו נסער, המדרש מלמד אותנו איך להסתכל על זה. לא בפחד, אלא בציפייה. "צפה לרגלו של משיח". וגם מידת החסד יודעת לפעמים לצאת להגן על אחיה. אבל המלחמה האמיתית מוכרעת למעלה, והיא נקבעת בזכות האמונה והאחדות של מי שיוצא אליה.

אברהם העברי

אחרי המלחמה התורה קוראת לאברהם בשם חדש: "ויגד לאברם העברי" (בראשית יד, יג). ובמדרש: "רבי יהודה אומר כל העולם כלו מעבר אחד והוא מעבר אחד" (בראשית רבה מב, ח). והנביא אומר: "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם, כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו" (ישעיה נא, ב).

היה לאברהם האומץ לעמוד לבדו, מול עולם שלם שחשב אחרת. הוא לא חיפש את אישורם של העמים ולא נבהל מדעתם. וזו הירושה שהשאיר לבניו. גם היום, כשהעולם כולו מאשים, כשבזירות הבינלאומיות עם ישראל עומד כמעט לבדו, אנחנו בני אברהם העברי. זה אינו חסרון. זו הזהות שלנו. ועל זה נאמרה ההבטחה הראשונה שבפרשה: "ואברכה מברכך ומקללך אאר, ונברכו בך כל משפחת האדמה" (בראשית יב, ג). מי שעומד מעבר אחד עם הקב"ה, אינו לבד לעולם.

למעלה מן הכוכבים

אברהם התייסר שאין לו בן, והקב"ה "ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים... ויאמר לו כה יהיה זרעך" (בראשית טו, ה). ומבאר רש"י: "צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן... אני קורא לכם שם אחר ושתנה המזל". ועוד: "הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים". ומכאן למדו חז"ל "אין מזל לישראל" (שבת קנו, א). ומיד אחר כך: "והאמן בה' ויחשבה לו צדקה" (בראשית טו, ו).

לפי כל החישובים, לא היה לאברהם סיכוי. הכוכבים אמרו שלא. והקב"ה הוציא אותו מעל לחשבונות. עם ישראל אינו מתנהל לפי הטבע, ולכן גם תחזיות אינן מכריעות את גורלו.

בימים של דאגה כלכלית, כשמומחים מנבאים ומספרים מאיימים, כשאדם קורא תחזיות ומאבד שינה, זה המסר: "אל תירא אברם, אנכי מגן לך" (בראשית טו, א). הסטטיסטיקה אינה המילה האחרונה. אמונה פשוטה, "והאמן בה", מעלה את האדם מעל לכוכבים, ושם המזל משתנה.

"ודור רביעי ישובו הנה"

בברית בין הבתרים גילה הקב"ה לאברהם את כל ההיסטוריה של בניו: "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה", ומיד אחר כך ההבטחה: "ודור רביעי ישובו הנה" (בראשית טו, יג-טז). וכבר קודם לכן אמר לו: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג, יז).

ההבטחה הזאת כוללת את כל הגלויות, וגם את הגלות האחרונה. הדור שזוכה לראות את השיבה לארץ, את קיבוץ הגלויות, הוא דור שרואה בעיניו את "ישובו הנה". ואם המסע של אברהם היה "סימן לבנים", אז גם סוף המסע ידוע: מן הגלות אל הארץ, מן החושך אל האור. "הביטו אל אברהם אביכם", וראו שההבטחה שניתנה לו מתקיימת לנגד עינינו.

לפעולה השבוע

- **לחפש את בעל הבירה.** בכל פעם ששומעים ידיעה קשה, לעצור לרגע ולומר בלב: יש בעל לבירה הזאת.
- **צעד ראשון.** לבחור דבר אחד קטן להתחזק בו השבוע ולהתחיל בו כבר היום. "כל מאן דאתער לאתדכאה מסייעין ליה".
- **לעשות נפשות.** להזמין השבוע אדם אחד לשיעור תורה, לסעודת שבת או לשיחה טובה.
- **מידת החסד.** לעשות בכל יום חסד אחד שאיש אינו יודע עליו.
- **עברי.** לא להתבייש בזהות היהודית: לשמור על מצווה אחת בגלוי גם במקום שבו קשה לעשות זאת.
- **למעלה מן הכוכבים.** כשעולה דאגה לפרנסה או לעתיד, לומר: "אל תירא אברם, אנכי מגן לך".

יהי רצון שנזכה ללכת בדרכו של אברהם אבינו: לראות את הבירה הדולקת ולמצוא בתוכה את בעל הבירה, להתעורר ראשונים, לעשות נפשות ולהרבות חסד, ושנראה במהרה את קיום ההבטחה "ודור רביעי ישובו הנה" בגאולה השלמה. אמן.

מקורות

- בראשית יב, א-ו · יב, י · יג, יז · יד, יג-יד · טו, א-ו · טו, יג-טז
- רש"י, בראשית יב, א · יב, ב · יב, ה · יד, יד · טו, ה
- רמב"ן, בראשית יב, ו · יב, י (בשם בראשית רבה מ, ו)
- בראשית רבה לט, א · מב, ד · מב, ח
- ישעיה נא, ב · שבת קנו, א
- זוהר, פרשת לך לך (לך לך לגרמך · כל מאן דאתער לאתדכאה · ואת הנפש אשר עשו · חסד לאברהם)

המימד הנוסף · הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 · ravbiton.com · לפניה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה